

Motion till riksdagen 2005/06:N309

av Catharina Elmsäter-Svärd m.fl. (m)

Landsbygd

Motionen delad mellan flera utskott

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om det offentligas uppgifter.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om lokal förvaltning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om äganderätten och intrångsersättning.²
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om frivilliga skötselavtal.²
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om bättre företag villkor.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om sänkta skatter på drivmedel och höjt reseavdrag.³
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om infrastruktur.⁴
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om social och kommersiell service.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om polisnärvaro.⁵
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om avdrag för hushållsnära tjänster.³

¹ Yrkande 1 hänvisat till KU.

² Yrkandena 3 och 4 hänvisade till MJU.

³ Yrkandena 6 och 10 hänvisade till SkU.

⁴ Yrkande 7 hänvisat till TU.

⁵ Yrkande 9 hänvisat till JuU.

Fel! Okänt namn på

2 Inledning

Människor är olika och har olika behov. Alla bär vi på drömmar som vi vill förverkliga. Hur vi lever och bor, arbetar och skapar ekonomiska förutsättningar liksom hur vi bildar familj är en konsekvens av egna val. De livskvaliteter som finns i landsbygdsboende tilltalar många.

Det är med egen drivkraft som vi kan förändra och påverka vår situation. Därför måste människor uppmuntras att få vara företagsamma. Alla kan utifrån sin situation göra sitt bästa ofta med bättre resultat än vad man tror – det innebär inte att alla måste göra saker på samma sätt eller ens uppnå lika resultat. Där människan själv inte räcker till måste det offentliga kunna hjälpa till. Däremot får inte det offentliga ta över människors olika livsval eller kväva engagemang. Den långa tiden med socialdemokratisk politik har, säkert ibland i välmening, tagit över alltmer av människors egna livsval så att det inte längre lönar sig eller ens är motiverat att vilja skapa förändring. Vi vill ge människor mer makt över sin egen vardag.

3 Landsbygd – ett ställe som ligger utanför tätorten eller ännu längre bort

Att välja platsen där man vill bo beror på många faktorer. Det viktiga måste vara att det går att förverkliga sig själv och att finna ro i tillvaron oavsett vad valet resulterar i. Landsbygden har varit en plats för många att arbeta och bo på, men under tidens gång och samhällets förändring har detta varierat. En livskraftig icke tätortsnära miljö kräver att människor kan bo och verka där. Den levande landsbygden är ett viktigt inslag i det Sverige vi vill ha och som vi uppskattar.

Det finns olika svar på vad som är landsbygd. Det beror mycket på hur vi upplever avstånd och vilka ursprungliga referensramar vi har. Det finns tätortsnära landsbygd där man väljer att bo men dagligen åker in till tätorten för att arbeta. Det finns landsbygd som ligger längre ifrån tätorten, där resor dit inte sker lika ofta – kanske någon gång i veckan. Det finns landsbygd som mer är glesbygd där det är långt till tätort och också långt till grannar och social gemenskap. Det viktiga är inte att definiera ordet landsbygd utan det viktiga måste vara att människor kan komma till sin rätt och kunna försörja sig oavsett var de väljer att bo.

I takt med att landsbygdens företagande, ofta i form av jord- och skogsbruk, minskat har alltfler sökt sig till städerna för att hitta arbete och försörjning. En dramatisk utveckling har skett det senaste seklet. Från att en stor majoritet, närmare 80 procent, av befolkningen bodde på landsbygden är förhållande nu närmast det omvända. För inte så länge sedan flyttade ungdomen iväg för att studera och sedan komma tillbaka hem. Nu lämnar de rent av Sverige för studier och det är inte säkert att de ens återvänder till barndomens hemkommun. Endast de alltmer åldrande äldre blir kvar. Vissa orter brottas

därför med de problem som uppstår när allt färre bor kvar, för få arbetar och betalar kommunalskatt. Detta innebär att det i Sverige finns stora folkmängder i vissa områden och mindre i andra. Det behöver inte vara negativt eller finnas någon motsättning däremellan om vi bättre tar till vara människors engagemang och tror dem gott.

4 Det offentligas uppgift – att vara begränsad men stark

För att Sverige skall fungera som nation måste vissa grundläggande funktioner garanterat fungera. Det gäller försvaret till skydd mot yttre fiender. Det gäller rättstryggheten så att det finns fungerande polis och ett rättsväsende som garanterar alla säkerhet när den behövs. Det måste finnas fungerande infrastruktur i hela landet. En skola med bra kvalitet måste finnas oavsett var i landet eleverna går i skola. Sjukvård måste kunna garanteras alla och den måste ges i rätt tid. Dessa tjänster kommer alla till del och skall vara offentligt finansierade.

4.1 Den enskildes ansvar och möjligheter måste vara grunden

Kraften hos enskilda som ges möjlighet att utvecklas visar att det går att av egen förmåga göra skillnad. Den kraft som finns i föreningsliv, byalag etc. visar att engagemang är viktigt. Det civila samhället och den lilla lokala samvaron har ett värde också för individen. Det är rimligt att människor utifrån sina förutsättningar skall kunna åstadkomma en bättre situation för sig och de sina. Vårt stora avlånga och glesbefolkade land medför att vi har olika förutsättningar och behov. Uppgifter kommer att utföras på olika sätt i olika kommuner, vilket inte behöver vara dåligt, snarare tvärtom. Människors kraft måste bejakas, inte snöpas och likriktas av olika politiska beslut.

Möjligheter att delegera beslut och ansvar från statlig, regional och lokal nivå måste kunna göras i större uträckning än i dag. Så kan förvaltning av strandskyddsregler och jaktvård läggas på en mer lokal nivå än i dag. Ansvaret för skola, vård och omsorg kan också det läggas mer lokalt än i dag. Den som är närmast verksamheten känner ofta ett större ansvar och engagemang än de som är längre bort. Ansvaret kan läggas på till exempel orsbefolkning, markägare, kommuner eller länsstyrelse beroende på vilken verksamhet det rör sig om. Med en större makt över sin egen situation ökar också motivationen för att göra ett bättre arbete. Detta kommer i slutändan alla till del.

Fel! Okänt namn på

5 Den egna fastigheten en grund till verksamhet och företagande

För många som bor på landsbygden är fastigheten en viktig resurs. De som har åkermark, skog och vatten har förutsättningar att kunna vara verksamma i de areella näringarna eller med vattenbruk. En kombination av idéer är ofta grunden till företagande. Många har dessutom sin verksamhet som ett sätt att leva, bo och verka.

5.1 De areella näringarna är basen för företagande på landsbygden

De olika lantbruksföretagen, små som stora, är en viktig bas för landsbygdens företagande – på många platser kanske rentav dess förutsättning. I förlängningen är jord- och skogsbruksföretag också basen för livsmedelsförädling och skogsindustri, vilka utgör en stor del av Sveriges ekonomi.

Många driver utöver den areella verksamheten även andra verksamheter. Traditionellt har en stor del av snöröjningen skötts av lantbrukare. Annan entreprenadverksamhet, konsultverksamhet på egen hand eller i andra företag är inte heller ovanlig. Där det finns aktiva jordbrukare finns även behov och underlag för annat hantverk och annan service.

Ett aktivt jordbruk har förmåga att skapa vackra miljöer i landskapsbilden. Fler utvecklar dessutom de resurser som finns i övrigt i skog och mark genom att erbjuda olika former av tjänster som upplevelse, turism, jakt och fiske. Detta är naturliga grunder för företagande. Även hantverk, förädling av livsmedel och andra produkter från naturresurserna som ges runtom kan vara bas för försörjning. Helt klart är att företagen har god nytta av varandra, både verksamhetsmässigt som socialt människor emellan.

5.2 Tryggt ägande ger förutsättningar för säker verksamhet

Äganderätten blir central i hur resurserna kan nyttjas. Det man äger vårdar man. Man törs också göra långsiktiga investeringar i hopp om att få tillgodogöra sig kommande avkastning. Därför är värdandet av äganderätten viktigt, både för fortsatt utveckling och för ekonomi och långsiktig trygghet. Eget ägande ger också möjlighet att ta andra hänsyn än strikt ekonomiska. Många familjer har i generationer vårdat och värnat sina marker. Detta har givit värdefulla miljöer som alltfler i dag uppskattar, men inte alltid vet eller förstår hur de uppkommit. Vi tycker att fler borde äga skog och mark och är därför kritiska till hur regeringen väljer att av naturvårdsskäl i stället köpa eller lösa in enskildas mark. En sådan marksocialisering behöver inte vara en garanti för ett fortsatt miljöbevarande.

När intrång i brukandet sker måste det offentliga ersätta markägare fullt ut. Innan ett markköp eller inlösen sker bör i första hand prövas om ett skötselavtal kan upprättas mellan markägare och stat. På så vis kan ägaren fortsatt sköta marken, som givit upphov till det som är värdefullt, dessutom mot ersättning. Frivilliga lösningar är alltid att föredra framför tvång.

I den naturliga förändring som sker i våra liv och i miljön runtom är det viktigt med balans. Att bevara en miljö behöver inte innebära att den inte kan nyttjas. Ett bevarande med museala utgångspunkter skulle få mycket negativa konsekvenser för landsbygden där både kultur- och miljövärden med fördel kan bevaras även om objekten nyttjas. Det får inte genom t.ex. reservatsbildningar läggas en ”död hand” över områden. För att landsbygdens miljöer skall nå en hållbar utveckling måste både den ekonomiska, miljömässiga och den sociala utvecklingen vägas mot varandra.

5.3 Företagande måste vara mycket mer lönsamt och mindre krångligt

Att starta företag i Sverige är ofta förknippat med en negativ klang – att det är svårt, dyrt och krångligt. Många har av tradition en anställning innan det egna företagandet påbörjas. Bekvämligheten i ett anställningsförhållande gör att många avstår från att bli företagare också om förutsättningarna att lyckas finns. Självklart vore en annan attityd bättre för att få fler att våga ta steget från anställning till eget företagande. En ny attityd kan inte lagstiftas fram, men det finns dessvärre fortfarande hinder som måste bort. När enskilda vill erhålla F-skattsedel borde de således inte mötas av ifrågasättande, vilket har hänt när till exempel kvinnor på landsbygd vill starta och utveckla hästföretagande. Likaså om den sökande har en eller få uppdragsgivare – då är fortsatt anställning det som i stället blir lösningen. Den småföretagarfientliga attityd som regeringen hittills visat, och som smittar av sig på myndigheter och andra, måste bort. De förenklingar och regeländringar som måste till för framför allt småföretag måste prioriteras. Likaså måste den mängd blanketter som skall hanteras till ett otal myndigheter för att var och en skall fullgöra sin plikt minska.

Att ta steget från att vara arbetslös eller anställd till att satsa på eget företagande skall vara den bästa utmaningen man kan anta. Människors företagsamhet får inte kvävas av administration, skatter och krav som inte är befogade. Människor som bor på landsbygden och inte har ett arbete att åka till, men som vill och kan arbeta, måste kunna hitta olika företagslösningar – ensam eller med andra – för att få sin försörjning. Ofta kommer företagsidéerna från de resurser som finns runtom där man bor. Det är då politiken och byråkratin ska vara positiv och tillåtande, inte kränkande och hämmande.

Fel! Okänt namn på

5.3.1 Taxeringsvärden och riskkapital får inte begränsa utvecklingen

Många som tagit över verksamhet eller är i stånd att starta inom exempelvis de areella näringarna gör nya investeringar i till exempel rationella och effektiva byggnader. Det kan vara stora insatser som krävs för att nå ekonomisk lönsamhet. Investeringar görs också för att få bra arbetsmiljö och goda sociala förhållanden. Det är bra att arvs- och gåvoskatten nu tagits bort, vilket underlättar generationsskiften i familjeföretag. Det behövs också möjligheter att få lån för investeringar. Att bygga sin framtid på landsbygden kan för många visa sig hart när omöjlig. Det gäller även vuxna barn som söker sig tillbaka till barndomsmarkerna och upptäcker att det är svårt att få lån till och med för att bygga bostadshus. Ofta är taxeringsvärdena så låga att de inte ger tillräcklig säkerhet i bankväsendet. Den nya förmånsrättslagen har gjort det än svårare. Effekterna av kreditutvecklingen på grund av denna bör följas upp.

Sverige måste bli bättre på att samordna de möjligheter som ges inom olika organ och nivåer. Så har t.ex. Finland utvecklat ett statligt riskkapitalbolag som samordnar EU- medel liksom nationella med andra aktörer – FinnVera. Fördelen med att ha en enda aktör man som företagare kan vända sig till framgår tydligt vid en jämförelse mellan Finland och Sverige. Vi borde kunna överföra de positiva erfarenheterna därifrån till Sverige och svenska förhållanden.

6 Det måste gå att vara en familj på landet

Utan människor blir det inga företag på landet, och vice versa. I alla fall inget liv som ger upphov till en levande landsbygd. Grannar, samfällighetsföreningar och bygemenskaper har en viktig social funktion. När fler bor inom samma område ökar förutsättningarna till underlag för kommersiell service och annat som behövs för att underlätta vardagen.

Boendekostnaderna är ofta lägre ju längre från tätorten man kommer. Det kan vara ett av många skäl till att bosätta sig utanför storstaden. För att fungera socialt är man beroende av transporter, ofta i egen bil. Därför är det orimligt att skatterna på drivmedel är så höga och att avdraget för kostnader för att resa till och från arbetet är så lågt. Vi vill höja reseavdraget och sänka skatten på drivmedel.

Bra vägar liksom ordentliga kommunikationer är en förutsättning för transporter av varor, tjänster och människor. Staten har ett ansvar över stamvägnätet liksom för järnväg och flyg. Det bidrag som finns för enskilda vägar måste förbättras.

Inte bara företagen är beroende av bra IT, så är även dagens människor som nyttjar tekniken för hemarbete eller i studier. Fler och fler tjänster, som inköp, kan göras via Internet. Detta underlättar särskilt för dem som annars har långt avstånd till service.

Det som människor upplever minskar deras trygghet och hindrar ett normalt vardagsliv måste tas på allvar. Frågan om rovdjuren är ett typiskt sådant exempel. Acceptansen att ha varg i sin närhet skulle öka betydligt om människor visste att de kunde skydda sig och de sina, med klara och tydliga regler.

6.1 Tillgång till social och kommersiell service är viktigare än vem som är huvudman

Affärer och handelsbodas – i synnerhet de mindre – är beroende av bra transporter och distribution. Det måste kunna gå att finna lösningar på samordning av transport av t.ex. livsmedel och andra varor – utan att livsmedelslagen eller miljöbalken slår till tvärbromsen.

Affärer och kiosker som inte har tillräcklig försäljning har svårt att erhålla tillstånd att sälja lotter eller erbjuda ATG-tjänster. Det kan äventyra en butiks hela verksamhet om speltjänster inte kan erbjudas. I annat fall passar folk på att handla när man ändå spelar.

Likaså skulle ett upphävt apoteksmonopol kunna medföra bättre möjligheter att erbjuda apoteksprodukter i hela landet. Detsamma gäller för Systembolagets monopol på att sälja alkoholhaltiga drycker. I de riktigt glesbebyggda delarna av Sverige kunde lantbrevbärare också utnyttjas för andra tjänster och annan service än post- och bankärenden. Tillsyn som åvilar hemtjänsten kunde till exempel utföras av brevberaren.

Att kunna få vård i rätt tid, utan köer, är en förutsättning för människors trygghet och för att de snabbt skall komma tillbaka till ett ordinarie liv om de drabbas av olyckor eller ohälsa. Det kan aldrig vara försvarbart att människor skall lida i onödan. Samhället som helhet får också betala när människor tvingas vara sjukskrivna och borta från arbete för länge på grund av att vård inte ges. En vårdgaranti som gäller för hela landet måste införas.

Om fler kunde utföra vårdtjänster i privat regi skulle bättre service ges fler och dessutom skulle småföretagandet öka i hela landet. Inte minst på landsbygden kan detta öka tryggheten, genom bättre service och ökad tillgänglighet. Samtidigt skulle många fler kvinnor kunna starta företag då många redan arbetar inom dessa yrken. För många skulle det kunna innebära större frihet och flexibilitet, det som idag saknas inom offentlig sektor.

För de familjer som har barn är en bra barnomsorg viktig – även då man arbetar hemma. Lösningen behöver inte vara daghem i tätorten. Snarare är det på grund av den tidsutdräkt och den kostnad resandet innebär viktigt att hitta alternativ i närheten. Alternativa lösningar för barnomsorg måste kunna ges möjlighet att existera. Detta gäller även om nära släktingar eller andra som familjen har förtroende för kan hjälpa till. Självklart gäller samma sak all omsorg vid sjukdom eller ålderdom.

Skolan är viktig för starten i livet. Utbildning är även en nations främsta investering för framtiden. En skola finansierad och garanterad av det offentliga måste även kunna drivas av enskilda. Det är mer viktigt att det finns en skola än vem som är huvudman. Detta skulle underlätta för barn att gå i skolor runt i landet där det annars finns risk att skolan läggs ner. Rätten att välja

Fel! Okänt namn på

skola, oavsett kommun, är ytterligare en möjlighet för att fler skall kunna utvecklas efter eget behov. Inte minst blir detta tydligt då eleverna når gymnasienivå och tänkt utbildning inte ges av hemkommunen eller är bättre någon annanstans.

6.2 Tryggheten måste även finnas på landet för boende och företagare – mer poliser

På många håll i landet hotas grundläggande trygghet på grund av att polisens resurser har dragits ner. När fler poliser går i pension och då tidigare utbildningar frös inne påverkas naturligtvis antalet personer som kan vara i tjänst i dag. Det är inte rimligt att stora områden – till och med hela län – enbart kan ha två poliser i tjänst en helg. Enskilda medborgare påverkas, och det försvårar för dem som söker sin utkomst genom företagande på landsbygd.

Den brist på poliser som finns för såväl förebyggande som händelsestyrd verksamhet påverkar direkt företagets möjlighet att försäkra sig och sitt företags verksamhet. Det kan leda till att företaget inte kan fortsätta sin verksamhet utan egen betald vakt. Det är förståeligt att man i alltför många kommuner önskar införa en kommunal ordningsmakt. Polisen kan inte få fortsätta vara så sporadisk som den är i dag.

6.2.1 Vi kan börja med ett förslag som gör direkt skillnad för människor och företagande

Människor som känner sig otillräckliga blir stressade och mår dåligt – oavsett om detta sker på jobbet eller i hemmet. I dag vet vi att många kvinnor är i den situationen, och det påverkar även deras omgivning.

Vi vet att tjänsteföretagande är en ökande bransch som har framtiden för sig. Om fler tjänster kunde utföras inom de områden där det offentliga i dag har monopol skulle än fler företag inom dessa områden startas. Det skulle särskilt gynna kvinnor.

Vi vet att många jordbruksföretagare ofta ger försörjning endast till en av familjens vuxna, ofta mannen, och att den andra arbetar deltid eller heltid utanför inom till exempel vård och skola. Personen som arbetar utanför företaget ägnar ändå mycket tid till det egna företaget och åt familj och hem. Då kan det kännas som om man inte räcker till. Därför borde ett avdrag kunna få göras för tjänster som utförs i hemmet, inte bara för sådana som gäller byggnation och reparation – utan för allt det arbete som kan behöva utföras.

Ett avdrag skulle medföra att fler får råd att efterfråga tjänster. Möjligheter öppnas för unga att sommarjobba, för studerande att hjälpa äldre i byn och dryga ut studielånen. Familjer kan få mer tid för varandra och må bättre – samtidigt som nya företag bildas och blir verksamma. Detta har skett i Finland med goda erfarenheter, självklart skall vi pröva det fullt ut här. Det är inte bara storstadens jäktade karriärkvinnor som har nytta av detta – det har alla i hela landet oavsett ålder.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 3 oktober 2005

Catharina Elmsäter-Svärd (m)

Lars Lindblad (m)

Cecilia Widegren (m)

Anders G Högmark (m)

Jeppe Johnsson (m)

Bengt-Anders Johansson (m)

Jan-Evert Rådström (m)

Ola Sundell (m)